

مصحف محشی

با توجه به شیوه خاص علامت گذاری این مصحف شریف، لازم است خوانندگان محترم قبل از قرائت، به مشخصات مندرج در آخر مصحف مراجعه نمایند.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

در ظل توجّهات حضرت بقیة الله العظمیٰ

این صحیف شریف که بر اساس تبیین و زنبوئی

رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیه الله العظمیٰ خاмене‌ای مد ظله العالی

و تحقیقات گسترده در زمینه کتابت و نگارش قرآن کریم تهیه شده است

به عموم علاقمندان کلام وحی تقدیم می‌گردد.

مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران

بسم الله الرحمن الرحيم

شماره: ۴/۸۰۵-۱۵۴۴۱

تاریخ: ۹۸/۲/۱۰

انا نحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون

این مصحف شریف، شامل «سی جزء کامل» که با مشخصات زیر، تصحیح، بررسی و در پرونده شماره ۱۵۴۲۶ ثبت گردید، چاپ آن با رعایت مقررات اعلام شده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی توسط «انتشارات اسوه» بلا مانع است:

خط: حروف چینی رایانه‌ای (براساس خط عثمان طه)

ترجمه:

قطع: رحلی کوچک

تاریخ و نوبت چاپ: ۱۳۹۸ - دوم

تعداد: ۲۰۰۰ جلد

محل چاپ: قم - چاپخانه بزرگ قرآن کریم (اسوه)

شماره مجوز: ۹۸۸۰۵۱۰۱۷۰۰۰۰۶۰۲۰۰۲۰

تجدید چاپ این مصحف، منوط به صدور مجوز جدید است.

مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران

فهرس باسماء السور

البيان	الصفحة	السورة	الرقم	البيان	الصفحة	السورة	الرقم
مكية	٥٩١	الأعلى	٨٧	مدنية	٥٤٥	الحشر	٥٩
مكية	٥٩٢	الغاشية	٨٨	مدنية	٥٤٩	الممتحنة	٦٠
مكية	٥٩٣	الفجر	٨٩	مدنية	٥٥١	الصّف	٦١
مكية	٥٩٤	البلد	٩٠	مدنية	٥٥٣	الجمعة	٦٢
مكية	٥٩٥	الشمس	٩١	مدنية	٥٥٤	المنافقون	٦٣
مكية	٥٩٥	الليل	٩٢	مدنية	٥٥٦	التغابن	٦٤
مكية	٥٩٦	الضحى	٩٣	مدنية	٥٥٨	الطلاق	٦٥
مدنية	٥٩٦	الشرح	٩٤	مدنية	٥٦٠	الحريم	٦٦
مكية	٥٩٧	التين	٩٥	مكية	٥٦٢	الملك	٦٧
مكية	٥٩٧	العلق	٩٦	مكية	٥٦٤	القلد	٦٨
مكية	٥٩٨	القدر	٩٧	مكية	٥٦٦	الحاقة	٦٩
مدنية	٥٩٨	البينة	٩٨	مدنية	٥٦٨	المعارج	٧٠
مدنية	٥٩٩	الزلزلة	٩٩	مكية	٥٧٠	نوح	٧١
مدنية	٥٩٩	العاديات	١٠٠	مكية	٥٧٢	الجن	٧٢
مكية	٦٠٠	القارعة	١٠١	مكية	٥٧٤	المزمل	٧٣
مدنية	٦٠٠	التكاثر	١٠٢	مكية	٥٧٥	المؤثر	٧٤
مكية	٦٠١	العصر	١٠٣	مكية	٥٧٧	القيامة	٧٥
مكية	٦٠١	المهزلة	١٠٤	مدنية	٥٧٨	الإنسان	٧٦
مكية	٦٠١	النبيل	١٠٥	مكية	٥٨٠	المرسلات	٧٧
مكية	٦٠٢	فرش	١٠٦	مكية	٥٨٢	التبأ	٧٨
مدنية	٦٠٢	الماعون	١٠٧	مكية	٥٨٣	التازعات	٧٩
مكية	٦٠١	الكور	١٠٨	مكية	٥٨٥	عبس	٨٠
مكية	٦٠٢	الكافرون	١٠٩	مكية	٥٨٦	التكوير	٨١
مدنية	٦٠٢	النصر	١١٠	مكية	٥٨٧	الانفطار	٨٢
مكية	٦٠٣	المسد	١١١	مكية	٥٨٧	المطققين	٨٣
مكية	٦٠٤	الإخلاص	١١٢	مكية	٥٨٩	الانشقاق	٨٤
مكية	٦٠٤	الفلق	١١٣	مكية	٥٩٠	البروج	٨٥
مكية	٦٠٤	الناس	١١٤	مكية	٥٩١	الطارق	٨٦

فهرس بأسماء السور

البيان	الصفحة	السورة	الرقم	البيان	الصفحة	السورة	الرقم
مكية	٤٠٤	الزوم	٣٠	مكية	١	الفاتحة	١
مكية	٤١١	لقمان	٣١	مدنية	٢	البقرة	٢
مكية	٤١٥	السجدة	٣٢	مدنية	٥٠	آل عمران	٣
مدنية	٤١٨	الأحزاب	٣٣	مدنية	٧٧	النساء	٤
مكية	٤٢٨	سبا	٣٤	مدنية	١٠٦	المائدة	٥
مكية	٤٣٤	فاطر	٣٥	مكية	١٢٨	الأنعام	٦
مكية	٤٤٠	يس	٣٦	مكية	١٥١	الأعراف	٧
مكية	٤٤٦	الصفافات	٣٧	مدنية	١٧٧	الأنفال	٨
مكية	٤٥٣	ص	٣٨	مدنية	١٨٧	التوبة	٩
مكية	٤٥٨	الزمر	٣٩	مكية	٢٠٨	يونس	١٠
مكية	٤٦٧	غافر	٤٠	مكية	٢٢١	هود	١١
مكية	٤٧٧	فصلت	٤١	مكية	٢٣٥	يوسف	١٢
مكية	٤٨٣	الشورى	٤٢	مكية	٢٥٩	الزهد	١٣
مكية	٤٨٩	الزخرف	٤٣	مكية	١٥٥	إبراهيم	١٤
مكية	٤٩٦	الدخان	٤٤	مكية	٢٦٢	الحجر	١٥
مكية	٤٩٩	الجاثية	٤٥	مكية	٢٦٧	التحل	١٦
مكية	٥٠٢	الأحقاف	٤٦	مكية	٢٨٢	الإسراء	١٧
مدنية	٥٠٧	محمدا	٤٧	مكية	٢٩٣	الكهف	١٨
مدنية	٥١١	الفتح	٤٨	مكية	٣٠٥	مريم	١٩
مدنية	٥١٥	الحجرات	٤٩	مكية	٣١٢	طه	٢٠
مكية	٥١٨	ق	٥٠	مكية	٣٢٢	الأنبياء	٢١
مكية	٥٢٠	الذاريات	٥١	مدنية	٣٢٢	الحج	٢٢
مكية	٥٢٣	الطور	٥٢	مكية	٣٤٢	المؤمنون	٢٣
مكية	٥٢٦	التجم	٥٣	مدنية	٣٥٠	التور	٢٤
مكية	٥٢٨	القمر	٥٤	مكية	٣٥٩	الفرقان	٢٥
مكية	٥٣١	الرحمن	٥٥	مكية	٣٦٧	الشعراء	٢٦
مكية	٥٣٤	الواقعة	٥٦	مكية	٣٧٧	النمل	٢٧
مدنية	٥٣٧	الحديد	٥٧	مكية	٣٨٥	القصاص	٢٨
مدنية	٥٤٢	المجادلة	٥٨	مكية	٣٩٦	العنكبوت	٢٩

عنوان قراردادی: قرآن - فارسی - عربی
عنوان و نام پدیدآور: مصحف محشی / طرح و نظارت امیر محمود کاشفی؛ تحقیق و نگارش محمدرضا شهیدی پور ... او دیگران.

مشخصات نشر: تهران: سازمان اوقاف و امور خیریه، انتشارات اسوه، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۶۲۴ ص؛ ۱۰×۷ س.م.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۲-۵۰۲-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: فارسی - عربی.

یادداشت: تحقیق و نگارش محمدرضا شهیدی پور، حمیدرضا مستفید، عبدالمجید طالب تاش، کریم دولتی، مصطفی زرنگار، امیر محمود کاشفی.

شناسه افزوده: شهیدی پور، محمدرضا

شناسه افزوده: کاشفی، امیر محمود، ۱۳۳۸ -

شناسه افزوده: سازمان اوقاف و امور خیریه. انتشارات اسوه

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶/BP۵۹/۸۶ ش/۶۶

رده بندی دیوبنی: ۲۹۷/۱۴۱

شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۳۱۴۶۷

شرکت چاپ و انتشارات اسوه

شناسنامه

عنوان: مصحف محشی

طرح و نظارت: دکتر امیر محمود کاشفی

تحقیق و نگارش: حجة الاسلام محمدرضا شهیدی پور، دکتر حمیدرضا مستفید، دکتر عبدالمجید

طالب تاش، دکتر کریم دولتی، دکتر مصطفی زرنگار، دکتر امیر محمود کاشفی

بازنگری و بازنگاری: دکتر امیر محمود کاشفی، دکتر مصطفی زرنگار، دکتر عبدالمجید

طالب تاش، حجة الاسلام محمدرضا شهیدی پور و دکتر سعید رحمانی

حروف چینی، تصحیح و بازخوانی: مرکز طبع و نشر قرآن کریم

ناشر: انتشارات اسوه

نوبت و تاریخ چاپ: دوم - بهار ۱۳۹۸

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه بزرگ قرآن کریم (۱۵-۴۲۲۱۱-۲۶۴۴-۰۲۵)

قطع: رحلی کوچک

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۲-۵۰۲-۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ

مشخصات این مصحف شریف

این مصحف، بر اساس قرائت عاصم به روایت حفص و از طریق شاطیبه کتابت شده و نگارش آن دارای ویژگی‌های ذیل است:

الف) نگارش کلمات:

نگارش کلمات این مصحف، متخذ از منابع مشهور علم «رسم المصحف»^۱ می‌باشد. برای کلماتی که در منابع علم رسم چند شیوه برای نگارش آنها ذکر شده است، شکل نزدیک‌تر به قرائت انتخاب شده؛ به عنوان نمونه در نگارش کلمه «آتانی» (مریم: ۳۰) سه شیوه به صورت‌های «آتانی»، «اتانی» و «اتانی» ذکر شده که از میان آنها «آتانی» انتخاب شد.

ب) علامت‌گذاری کلمات:

مبنای علامت‌گذاری کلمات در این مصحف، صحت و سهولت بیشتر قرائت قرآن بوده^۲ و در حد ضرورت از علامت‌هایی به شرح ذیل استفاده شده است:

- ۱- از جمله منابع مشهور و مورد استفاده این علم عبارت است از: «المتن فی رسم مصحف أهلی الأمصار» تألیف ابو عمرو دانی؛ قصیده «عَقِيلَةُ أَتْرَابِ الْقَصَائِدِ» سروده شاطیبه و شرح آن «تَلْخِصُ النُّوَائِدِ» تألیف ابن قاصح؛ قصیده «مَوْرِدُ الظَّمَانِ» سروده خراز اندلسی و شرح آن «ذَلِيلُ الْحَبْرَانِ» تألیف مارغنی تونسسی.
- ۲- از قرون گذشته تا کنون نیز جهت صحت و سهولت قرائت قرآن کریم، کلمات مصحف به شیوه‌های مختلف علامت‌گذاری می‌شده که قواعد آن در منابع علم «ضبط المصحف» تدوین شده است. از جمله منابع مشهور، معتبر و مورد استناد این علم، عبارتند از: «المُحْكَمُ فِي نَقْطِ الْمَصْحَفِ» تألیف ابو عمرو دانی؛ «سَمِيرُ الطَّالِبِينَ» تألیف علی محمد ضیاع.

۷- وصل عبارات «عَوَجَا ۱۱ قَتِيًّا» (کهف: ۱ و ۲)، «مَرَقَدِنَا هٰذَا» (یس: ۵۲)، «مَنْ رَاقٍ» (قیامه: ۲۷)، «بَلِّرَانَ» (مطففین: ۱۴) همراه با سکت (مکث کوتاه بدون تجدید نفس) انجام می‌شود.

خواندن عبارت «مَالِيَه ۱۸ هَلَاكَ» (حاقه: ۲۸ و ۲۹) در وصل، به دو صورت سکت همراه با اظهار حرف هاء یا ادغام خوانده می‌شود، ولی سکت بهتر است.

۸- الف بعد از راء در کلمه «مَجْرُهَا» (هود: ۴۱) با اماله خوانده می‌شود.

۹- حرف نون مشدد در عبارت «لَا تَأْمَنَّا» (یوسف: ۱۱) با اشمام خوانده می‌شود.

۱۰- همزه در کلمه «عَاجِمِيٌّ» (فصلت: ۴۴) تسهیل می‌شود.

د) علایم وقف و سکت:

م	علامت وقف لازم (وصل به عبارت بعد صحیح نیست)
ط	علامت جواز وقف و وصل (وقف بهتر است)
ج	علامت جواز وقف و وصل
ز	علامت جواز وقف و وصل (وصل بهتر است)
ص	علامت وقف جایزی که به خاطر طولانی بودن کلام، ابتدا از عبارت بعد بلا مانع است.
لا	علامت ممنوع بودن وقف یا صحیح نبودن ابتدا از کلمه بعد
س	علامت سکت

ه) سایر علایم:

○	علامت انتهای آیه
⊗	علامت آغاز جزء، حزب و تقسیمات حزب
⌠	علامت آیه دارای سجده واجب

امید است این مصحف شریف که با هدف صحّت و سهولت قرائت قرآن
کریم و بر اساس مبانی معتبر علمی تهیه شده، مورد استفاده عموم قاریان و
علاقه‌مندان کلام الهی قرار گیرد.

بِمَنَّةٍ وَتَوْفِيقِهِ، إِنَّهُ وَلِيُّ التَّوْفِيقِ
مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران

www.ketab.ir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سخنی با قاریان گرامی

سال‌هاست که جلسه طیبه قرآن با شرکت تالیان زبردست در محضر رهبر عظیم‌الشأن انقلاب «دام ظلّه‌العالی» برگزار می‌شود و حضرت ایشان به‌نحوی ویژه به این جلسه عطف توجه می‌فرمایند، آنچنانکه جلسه‌ای را نمی‌توان یادآورد که قاریان از خرمن رهنمودهای فی‌قیمت مقتدای خود زاد و توشه برنگرفته باشند.

در این میان آنچه بیش از سایر موضوعات مورد تذکر و تنبّه معظم‌له قرار گرفته، لزوم اهتمام قاریان به مفاهیم و اتخاذ مشی معنی‌مداری در قرائت بوده است.

بر همین اساس، از مدّت‌ها پیش ریاست محترم شورای عالی قرآن، کارشناسان شورا را دعوت به تدوین یک مجموعه حاوی دانستنی‌های ضروری برای قاریان نمودند تا حداقل نیازهای آنها را برای اجراء یک تلاوت متن در کوتاه‌ترین مراجعه برطرف نماید.

پیرو این دستورالعمل، معاونت پژوهش با بررسی اولویت‌ها، سه موضوع مشتمل بر: ۱- معرفی اجمالی موضوعات هر صفحه ۲- مواضع وقف وصل و ابتدا ۳- نکات نحوی - لغوی را به گروه تحقیق و نگارش پیشنهاد نمود. نگارش اولیه نزدیک دو سال به طول انجامید و بیش از یک‌سال نیز صرف بازخوانی، تصحیح و تقویم متن گردید.

و این چنین بود که مصحف محشّی برای چاپ اول نگارش و نشر گردید. اما با عرضه آن و استفاده قابل توجه قاریان و استقبال سایان اهل فضل، نقاط نقص و مواضع ضعف به تدریج نمایان شدند تا دست‌اندر کاران به فکر اصلاح و ترمیم بیفتند و بدین انگیزه بود که گروه تحقیق مبادرت به بازخوانی سراسری نمود و پس از لیست برداری از مواردی که اصلاح آن‌ها لازم می‌نمود، به بازنگاری متن پرداخت و اینک با اطمینان می‌توان گفت: آنچه پیش روی شماست چه از حیث منطوق، چه مفهوم، چه ترکیب اعرابی چه معنای نحوی و چه وقف، وصل و ابتدا از چاپ اول اصحّ و اتقن است و حتی در برخی موارد می‌توان آن‌ها را فصل‌الخطاب دانست. هر چند این سخن هرگز به معنای نفی آراء دیگران از اهل

تحقیق نیست و همچنان امیدواریم که از تذکرات ارباب دانش و فضل بهره برده بر غنای این اثر بیفزاییم.

در پایان لازم است از مرکز طبع و نشر قرآن کریم که با تدبیر قائم مقام محترم شورا و آن مرکز شریف، نهایت همکاری را مبذول داشته سپاسگزاری شود علی الخصوص که مصحفی در اختیار ما قرار داده شد که علائم وقف و ابتدای آن، برگرفته از آخرین آراء هیئت تحقیق آن مرکز بود، آرائی دقیق که با آنچه محققان در مصحف محشی آورده‌اند تطابق حداکثری دارد. برای مزید توضیح، به برخی اصطلاحات در حوزه وقف و وصل می‌پردازیم تا چنانچه آنها را در متن ملاقات نمودیم، بیگانه نباشند:

اقسام وقف

وقف به اعتبار «توانایی» قاری به دو قسم: اختیاری و اضطراری و به اعتبار «حسن معنا» به چهار قسم: تام، کافی، حسن و قبیح تقسیم می‌شود که اینک به شرح آنها می‌پردازیم:

* **وقف اختیاری**: وقف بر عبارتی است که معنایش کامل بوده قاری با اراده و تشخیص خویش و با ملاحظه عبارت قبل و بعد و نیز سیاق جملات، آن موضع را برای وقف اختیار می‌نماید.

بدیهی است که این نوع وقف در محلی صورت می‌گیرد که ابتدای آن مابعد آن صحیح باشد.

* **وقف اضطراری**: آن است که قاری پیش از رسیدن به محل وقف اختیاری، به سبب بروز مانعی - مانند کمبود نفس - ناگزیر از وقف می‌گردد. در این نوع وقف معمولاً ابتدای آن مابعد صحیح نیست و قاری باید برای شروع به محلی مناسب بازگردد.

• **وقف تام**: وقف بر عبارتی است که معنای آن کامل بوده، ارتباط لفظی و معنوی به مابعد نداشته باشد.

مقصود از ارتباط لفظی، ارتباط بین دو عبارت از نظر اعراب و دستور زبان می‌باشد، مانند رابطه فعل و فاعل، مبتدا و خبر، شرط و جزا.

و مقصود از ارتباط معنوی، پیوند دو عبارت در موضوع و سیاق کلام می‌باشد، مانند آنکه جمله دوم در توضیح و بیان جمله اول بیاید یا حکمت و سبب یا حالت آن را بیان کند.

- **وقف کافی:** وقف بر عبارتی است که از نظر معنا و مفهوم کامل بوده، ارتباط لفظی به مابعد نداشته باشد ولی رابطه معنوی میان دو عبارت برقرار باشد.
- **وقف حسن:** وقف بر موضعی است که کلام مفهوم بوده ولی ابتدای از مابعد، نیکو نباشد.
- **وقف قبیح:** وقف بر موضعی است که موجب نقص در کلام و خدشه به معنی می‌شود.

يا مَنْ يَفْعَلُ الْبَسِيرَ وَيَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ اِقْبَلِ مَنَّا الْبَسِيرَ وَاعْفُ عَنَّا الْكَثِيرَ
اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

شورای عالی قرآن

معاونت پژوهش

تابستان ۱۳۹۶

کتابنامہ

۱. قرآن کریم
۲. اعراب القرآن الکریم و بیانہ ، محیی الدین درویش ، منشورات کمال الملک ، چاپ اول : ۱۴۲۵ھ
۳. اعراب القرآن الکریم المیسّر ، محمد الطّیب الابرہیم ، بیروت : دارالتّفائس ، چاپ دوم : ۱۴۲۶ھ / ۲۰۰۶م
۴. امل ما منّ به الرحمن : العکبری ، عبدالله بن الحسین ، بیروت : دارالکتب العلمیة ، چاپ اول : ۱۳۹۹ھ / ۱۹۷۹م
۵. البحر المحيط فی التفسیر ، ابوحنّان ، محمد بن یوسف ، مراجعہ : صدقی محمد جمیل ، بیروت : دارالفکر ، چاپ اول : ۱۴۱۳ھ / ۱۹۹۲م
۶. البیان فی تفسیر القرآن ، خویی ، سید ابو القاسم ، انوار الہدی ، چاپ ہشتم : ۱۴۰۱ھ / ۱۹۸۱م
۷. التّیان فی اعراب القرآن ، العکبری ، عبدالله بن الحسین ، بیروت : دارالفکر ، چاپ اول : ۱۴۱۸ھ / ۱۹۹۷م
۸. التّحقیق فی کلمات القرآن الکریم ، مصطفوی ، حسن ، تہران : سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ، چاپ اول : ۱۴۱۶ھ
۹. الجدول فی اعراب القرآن و صرفہ و بیانہ ، صافی ، محمود ، بیروت : دارالرشید ، مؤسسۃ الایمان ، ۱۴۱۶ھ / ۱۹۹۵م
۱۰. الدّر المصون فی علوم الكتاب المکنون ، السّمین الخلی ، احمد بن یوسف ، تحقیق : احمد محمد الخرّاط ، دمشق : دارالقلم ، ۱۴۰۶ھ / ۱۹۸۶م
۱۱. الفروق اللّغویة ، العسکری ، حسن بن عبدالله ، قم : مؤسسۃ النّشر الاسلامی ، چاپ سوم : ۱۴۲۶ھ
۱۲. قاموس قرآن ، قرشی ، سید علی اکبر ، تہران : دارالکتب الاسلامیة ، چاپ ہم : ۱۳۸۱ھ
۱۳. کتاب العین ، الفراہیدی ، خلیل بن احمد ، بیروت : داراحیاء التّراث العربی ، چاپ اول : ۱۴۲۱ھ / ۲۰۰۱م

١٤. الكشّاف، الزمخشري، محمود بن عمر بن محمد، بيروت: دارالكتب العلمية، چاپ
اول: ١٤١٥ هـ / ١٩٩٥ م
١٥. مجمع البيان في تفسير القرآن، الطبرسي، ابوعلی الفضل بن الحسن، بيروت:
مشورات دار مكتبة الحياة
١٦. معجم الفاظ القرآن الكريم، شلتوت، محمود و ديكران، قاهره: مجمع اللغة العربية،
چاپ دوم: تهران، انتشارات ناصر خسرو
١٧. معجم مقاييس اللغة، احمد بن فارس، تحقيق: عبدالسلام هارون، قم: دفتر تبليغات
اسلامی، ١٤٠٤ هـ
١٨. معجم مفردات الفاظ القرآن، الراغب الاصفهاني، حسين بن محمد، تحقيق: نديم
مرعشي، دارالكتاب العربي: ١٣٩٢ هـ / ١٩٧٢ م
١٩. المعجم المفهرس لافاظ القرآن الكريم، محمد فؤاد عبدالباقي، قم: قدس، چاپ
ششم: ١٣٨٤ هـ. ش
٢٠. المعجم الوسيط، مصطفى ابراهيم و ديكران، استانبول: المكتبة الاسلامية
٢١. المكتفى في الوقف و الابتداء، الداني الندلسي، ابو عمرو سعيد، بيروت: مؤسسه
الرسالة
٢٢. منار الهدى في بيان الوقف و الابتداء، الاشموني، احمد بن محمد بن عبدالكريم، مصر:
شركة مكتبة و مطبعة مصطفى البابي، چاپ دوم: ١٣٩٢ هـ / ١٩٧٣ م
٢٣. موسوعة النحو و الصرف و الاعراب، يعقوب، اميل بديع، بيروت: دارالعلم للملئين،
١٩٩٨ م
٢٤. الميزان في تفسير القرآن، الطباطبائي، سيد محمد حسين، تهران: دارالكتب
الاسلامية، چاپ سوم: ١٣٩٤ هـ
٢٥. النشر في القراءات العشر، ابن الجزري، ابو الخير محمد بن محمد الدمشقي، تحقيق:
علي محمد الضباع، بيروت: دارالكتب العلمية، چاپ اول: ١٤١٨ هـ / ١٩٩٨ م
٢٦. الوقف و الابتداء، سجاوندى غزنوى، ابو عبدالله محمد بن طيفور، تحقيق: دكتور
محسن هاشم درويش، عمان: دار المناهج، چاپ اول: ١٤٤٢ هـ / ٢٠٠١ م